

הכחשה בעדות – בבדיקות, בדיני ממונות

ראשי פרקים

- א. קושיא בשיטת רש"י, יישוב הגר"ש שקופ
- ב. קשיים ביישובו של הגר"ש שקופ
- ג. דעת הגר"א – דעת רש"י כדעת הטור
- ד. סיכום דברי הגר"א – שתי שיטות בראשונים
 - 1) שיטה א' – תלייה בטעות
 - 2) שיטה ב' – העמדה בשני מקרים שונים
- ה. קשיים בשתי השיטות
- ו. מהלך הגמרא לשיטת רש"י
- ז. סיכום שיטת רש"י
- ח. השוואת הסברנו להבנת הגר"א
- ט. שיטת הטור
- י. האם צריך התובע לתבוע ב' תביעות?

א. קושיא בשיטת רש"י – יישוב הגר"ש שקופ¹

למדנו בגמ' בסנהדרין ל, ב

אמר רב יהודה אמר רב, עדות המנחשת זא"ז בבדיקות כשרה ביני ממונות.

לאחר דיונה של הגמ' במקרים שונים, מביאה היא מקרה שבו א' מהעדים העיד שהמקרה קרה על דיוטא עליונה, ולדברי השני קרה על התחתונה ורבי צירף עדותו.

ופירש"י: "וצירף עדותו – כריב"ק, דתרוייהו מנה מחייבי. ואע"ג דמתכחשי בבדיקות – כדרב יהודה".

¹ בכל הענין – עיין חידושי רבי שמואל (רוזובסקי) עמ"ס סנהדרין סימן טז, מהדורה שניה, תשנו (הערת עורך).

והקשה הרש"ש, מדוע נקט רש"י שהדין הוא דווקא אליבא דריב"ק, הרי שני העדים מעידים שראו כאחד, ואחד מנה קמסהדי, ובזה לא נחלקו רבנן אריב"ק. השאלה היחידה במקרה זה הינה כיצד להתייחס לסתירה שבענין הדיוטא והאם דומה מקרה זה לדברי רשב"א שמצרף עדותם בזה אומר מנה וזה מאתיים.

אף בשערי ישר (שער ו פי"ז) עמד הגר"ש על הקושי שהעלה הרש"ש, בתוספת הערה: הרי מה שמצרפים עדותם בא' אומר מנה וכו' הוא **משום שתלינן בטעות**, וא"כ מעידים הם על אותו מקרה – אחד מנה קמסהדי, ובזה כנ"ל לא נחלקו על ריב"ק.

והסביר הגר"ש שקוף בדברי רש"י, שאין די במה שתלינן את סתירת דבריהם בטעות ועי"כ לקבל עדותם אף אליבא דרבנן. זאת משום שעדותם היא ע"פ ראייתם, והרי סוף סוף לא ראו דבר אחד. לכן, כדי לקבל את עדותם זקוקים אנו לדינו של ריב"ק המצרף עדויות שונות. ומ"מ זקוקים אנו לומר שיש כנ"ל טעות, כדי שלא יהיה כאן עד שמשקר במזיד ושיגרום לביטול העדות בשל כך.

את דבריו חיזק הגר"ש שקוף ע"י פסיקתו של השו"ע, (ליתר דיוק, הטור שחובא כהערה על השו"ע), שאף שכשא' אומר מנה שחור וא' אומר מנה לבן תולים אנו בטעות ומצרפים עדותם, לא נעשה כן א"כ התובע תובע ב' מנים, ע"מ שתהייה עדותו של כל עד אמת גם ע"פ דברי התובע, ומכאן שמתייחסים אנו לעדותם כאל ב' מקרים.

ב. הקשיים ביישובו של הגר"ש שקוף

1. במשנה סנהדרין (מ, א) שנינו, שאם א' אומר בבי בחודש וא' אומר בגי בחודש – עדותן קיימת, דזה יודע בעיבורו של חודש וכו'. דהיינו, תולים אנו בחוסר ידע – בטעות. ולדבריו של ר' שמעון, הרי סוף סוף אמרו דברים שונים ואפשר לצרף עדותם רק אליבא דריב"ק. ולפי"ז רבנן פליגי על דין זה שבמשנה וזה דבר שאינו מסתבר. ועוד, דדינו של ריב"ק נאמר רק בדיני ממונות והרי המשנה עוסקת בדיני נפשות.

אמנם ניתן לחלק בין מנה שחור וכו' שם רואים הם אכן באופן שונה (אף שמתארים הם את אותה מציאות) לבין עדות על זמן שם אין ראייתם שונה. שם רק ביטויים והגדרתם שונה, דבר שנובע מחוסר ידע (עיבור החודש או הערכת מקום השמש).

2. הנ"י העתיק את דברי רש"י הנ"ל וכפי שכתב ר' שמעון למד אף הוא כרש"י. הנ"י הסביר, שבמנה שחור וכו' עבידי אינשי דטעו בהני, ומביא לכך כדוגמא את הגמ' ב"ב (נו, ב) זה אומר אכלה חיטים וזה אומר אכלה שעורים, שם מצרפים אנו את עדותם משום "שבין חיטי לשערי לא דייקי אינשי". והרי שם מעידים הם על אותה שדה ואותם פנים, כמפורש בגמרא, ואין כל אפשרות להעמיד את דברי שניהם כאחד. גם הטוען אינו יכול לטעון דאכלה גם חיטי וגם שערי, ואעפ"כ עדותם מתקבלת – וללא צורך בדינו של ריב"ק, כמבואר שם בגמ'. וא"כ גם במקרה דנן, בהכחשה באיזו דיוטה קרה המעשה, אם תלינן בטעות אין אנו זקוקים לדינו של ריב"ק.

3. להבנתו של ר' שמעון, כל הסוגיא עוסקת בביאור המקרים שבהם אנו מקבלים עדים המכחישים זא"ז בבדיקות משום שתלינן בטעות. ולדבריו בכל תליה בטעות זקוקים אנו לדינו של ריב"ק.

וקשה, מדוע כשמביאה הגמ' את דברי נהרדעי, שאפילו א' אומר מנה שחור וא' אומר מנה לבן מצטרפים, שואלת היא: "כמאן", ומנסה להעמיד כריב"ק. הרי זה נצרך בכל מקרה של הכחשה שמוסברת בטעות ואפילו בא' אומר ארנקי שחורה וא' אומר ארנקי לבנה, שבוה מסכים רבא שמצטרפת עדותו. גם דחייתה של הגמ': "אימר דשמעת וכו'", והעמדתה את דברי נהרדעי כרשב"א לא ברורה ע"פ הבנתו; הרי בכל מקרה זקוקים אנו לדינו של ריב"ק ואילו פשטות הגמ' מורה שאם מעמידים כרשב"א אין זקוקים לריב"ק.

ג. דעת הגר"א – דעת רש"י כדעת הטור

כבר הגר"א (בביאורו לסי' ל ס"ק יב) עמד על כך, שבמקרה של תליה בטעות אין אנו זקוקים לדינו של ריב"ק. והסיק הגר"א, שהטור שפסק, שבא' אומר מנה שחור וכו' מקבלים את עדותם דווקא כשהתובע תבע ב' מנים, לא למד כראשונים שתולים את סתירת העדות בטעות. ולמד הגר"א, שדעת רש"י, במ"ש לגבי דיוטא עליונה וכו' שנזקקים אנו לריב"ק, הינה כדעת הטור. (ודלא כמפרשים לתלות בטעות. וע"ש בהבדלים המתבקשים מן השיטות השונות בהסבר הדין של דיוטא עליונה וכו').

מ"ן הגר"א קוק הוסיף בבאורו (באר אליהו שם), שהטור נדרש להסברו משום שקשה הסברם של הראשונים שתולים בטעות; ההבדל בין דיני נפשות לממונות הוא, שבממונות אין צורך בדו"ח. אולם אם הוכחו העדים בדו"ח,

פסולים הם אף בממונות כשם שפסולים הם בנפשות. וא"כ מניין לנו לחלק בהוכחו בבדיקות בין נפשות לממונות, ולתלות בטעות בממונות כשאיננו תולים בנפשות.

אולם להבנת הטור ברור החילוק בין נפשות לממונות. אנו תולים לומר שהסתירה בעדות נובעת מכך שאכן מעידים הם על ב' מקרים. (תלייה זו נעשה רק בסתירה בבדיקות, אך אל סתירה בדו"ח נתייחס כאל סתירה במקרה א' ולא נתלה בב' מקרים). אנה"נ אין הבדל עקרוני בין ממונות לנפשות בתלייה בב' מקרים, אלא שבנפשות לא תצמח לנו מכך כל תועלת, כי לצרף עדים המעידים על ב' מקרים אפשר רק בדיני ממונות – וע"פ חידושו של ריב"ק.

הסברו של הגרא"ה מאיר, אם נאמר שקבלת העדות המוכחשת בממונות היא מעיקר הדין, ולא קולא מיוחדת בממונות – וכעין שהקילו ובטלו בממונות את הצורך בדו"ח. אך אפשר לומר שדברי רב יהודה הם קולא נוספת בדיני ממונות מלבד ביטול הצורך בדו"ח, ואף שסתירה בדו"ח פוסלת אף בממונות, בסתירה בבדיקות יש חילוק בין נפשות לממונות. ואפשר להטעים, דסתירה בדו"ח הופכת את העדות לעדות שאאי"ל (ובמיוחד להבנת השי"ך (לג, טז) שצריך עדות שאאי"ל אף בממונות, אלא שלכתחילה לא דרשו דו"ח בממונות – עיי"ש) משא"כ סתירה בבדיקות.

נראה שהגרא"ה לא נקט כאפשרות אותה ציינו, משום שהראשונים שתולים בטעות משווים זאת לטעות יסודית וברורה שעל תלייה בה לא נחלקו, כמו טעות בין חיטים לשעורים שהביא הנ"י, ושם הרי אין זה מדין קולא מיוחדת בדיני ממונות (ולרמב"ם אף בלתי אפשרי להסביר שם כך, משום שהי סתירה בדו"ח – ואעפ"כ תלינן בטעות).

ד. סיכום דברי הגר"א – שתי שיטות בראשונים

להבנתו של הגר"א ישנן שתי שיטות בסיסיות בראשונים (בשונה מהאחרונים שהתאמצו ליישב את כל השיטות על בסיס הנחה שתלינן בטעות).

1) **תלייה בטעות** – הסוגיא מבררת מתי יש לתלות את סתירת העדים בטעות (ריב"ש, רמב"ם, ב"י ועוד). לשיטה זו אין אנו זקוקים לריב"ק, ודי כמובן בתביעה אחת של התובע.

2) **העמדה ב' מקרים שונים** - סוגיתנו מבררת מקרים שונים בהם מסבירים לנו את הסתירה בכך שהיו ב' מקרים וכל עד מעיד על מקרה אחר. (טור, רש"י) לשיטה זו מסתמכים לנו על דינו של ריב"ק. כמו"כ צריך התובע לתבוע ב' תביעות, כדי שלא יכחיש אף לא אחד מהעדים.

ה. קשיים בשתי השיטות

1. שיטה א' – תלייה בטעות

1) הגמ' בהו"א תולה את נהרדעי בריב"ק. אם בטעות עסקינו, אין לנו זקוקים לדינו של ריב"ק. וכנ"ל.

צ"ל שלשיטה זו, אכן לא תלינו בטעות בשלב זה של הנסיון להעמיד כריב"ק. ולא מכיון שא"א, אלא שאין צורך. (ועין לקמן מה שהסברנו בפרט זה בשיטת רש"י). כשדחתה הגמ' אפשרות זו חזרה היא להסבר לתלות בטעות.

2) פשוט שבי"ה וב"ש לא נחלקו בטעות. דאם ב"ש ס"ל שלא תלינו בטעות, מדוע מכשירים הם בבי כתי עדים.

ר' יונה בחידושיו לסנהדרין בסוגייתנו, למד אף הוא שיסוד צירוף העדים המכחישים בבדיקות הינו משום שתלינו בטעות, ואעפ"כ הבין בפשטות שבא' אומר מנה וא' מאתיים לא תלינו בטעות. והתקשה בהשוואה שבין המקרים. וז"ל: "איכא לעיוני. היכי מדמי א' אומר מנה שחור וא' אומר מנה לבן, לאחד אומר מנה וא' אומר מאתיים. דהכא א"ל, בין שחור ללבן לא דייקי אינשי, אבל התם בזה אומר מנה וכו' ודאי דייקי אינשי והו"ל למימר התם דעדות מוכחשת היא...".

מנסה ר' יונה ליישב את הקושי, עיי"ש, ומסיים: "ולבי מגמגם בדברים אלו".

2. שיטה ב' – העמדה בשני מקרים שונים

1) הגמ' ניסתה להעמיד את נהרדעי כריב"ק ודחתה, שריב"ק לא אמר דינו בהכחשה. וקשה, הרי בהכחשה בבדיקות אמרנו שהעדים העידו על ב' מקרים שונים ואין כאן אפוא הכחשה. ודוחק לומר, שבתחילה הבינה הגמ' שלא תלינו בב' מקרים ורק בהעמדתה את נהרדעי כרשב"א התכוונה לכך, דאין זה במשמעו של יסוד דינם של ב"ה: "בכלל מאתיים מנה".

2) להבנה זו, "במנה שחור מנה לבן" אמרנו שהיו כאן ב' מקרים. בפשטות, דין זה נכון כשבכל שאר הפרטים של דו"ח – מקום וזמן, יש הסכמה מלאה

בין העדים (ואף שההסכמה אינה הכרחית, שהרי אין צורך בדו"ח בממוץ. ובוודאי נכונים הדברים לפי השי"ך (לג, ט"ז) שאף שלא חקרנו, מניחים אנו שיודעים הם בפרטי הדו"ח ידיעה זהה). לא הגיוני אפוא לומר, שכל אחד מעיד על מקרה אחר (שחור או לבן) שקרו בזמן אחד ובמקום אחד.

נראה שזו כוונת הגר"א בדבריו: "אבל צ"ע, דהא כאן אמנה אחד קא מסהדי". כך עולה גם מפרש"י סוף ד"ה היכא (סנהדרין לא, א).

לחיזוק הבנה זו נוסיף: הגמ' משווה בין מנה שחור וכו' למנה מאתיים, וכרשב"א. מחלוקת ב"ה וב"ש ודברי רשב"א מובאים גם בגמ' ב"ב (מא, ב). מסביר שם הרשב"ם: "ואחת אומרת מאתיים – היו באותו היום באותה שעה באותו מקום". פשוט שלהבנתו א"א לתלות את הכחשת העדות בבי מקרים, וא"כ הי"ה בגמרתנו, בהשוואתה מנה שחור וכו' למנה מאתיים.

3) אם סברת ב"ה בהכשירם את העדות הינה לתלות בבי מקרים, וב"ש מסכימים איתם בבי כתות, מדוע חולקים ב"ש בבי עדים.

4) מדוע בחבית של יין וכו' לא נעמיד בבי מקרים.

כל הנכתב לעיל מוביל לכך שלרש"י הבנה אחרת במהלך הגמ'.

ו. שיטת רש"י – מהלך הגמ'

1) **רבא** – הגביל את דברי רב יהודה אמר רב לארנקי שחורה וכו', אבל לא נצרף עדות במנה שחור וכו'.

העקרון: נצרף עדות המכחישה בבדיקות, דווקא כשאינה בעיקר גוף העדות. (רש"י ד"ה: "אין מצטרפין" וד"ה: "ויארנקי").

נוסיף לבאר; אין הצירוף משום שתליץ שטעו, אלא ש"מוכנים" אנו "להתעלם" מסתירה בפרט כלשהו שאינו מגוף העדות (והסבר הדבר לקמן 2).

נוסיף, שעסקינן בהכחשה "קטנה", צדדית מבחינת הנושא הנידון, שמאפשרת לנו לומר שעיקרה של העדות זהה ומתקבלת, אף שבפרט מסוים יש סתירה (וייתבאר יותר לקמן).

2) **נהרזעי** – ע"פ רבא בדברי רב, אין אנו יכולים לקבלם כעדות, במנה שחור וכו' ולהתעלם מהסתירה.

כריב"ק – מנסה הגמ' לומר, שמכיון שאין אנו מקבלים זאת כעדות אחת, סתירה זו הופכת את העדות לעדות על ב' מקרים. ואפשר שנהרדעי שהכשירו, עשו כן ע"פ הבנה זו וע"פ דינו של ריב"ק.

ודחה הגמ', שכשיש סתירה בין העדים, כשאי טוען שהשני לא דובר אמת, בכח"ג מי אמר ריב"ק.

3) כרשב"א וכב"ה – א' אומר מנה וא' אומר מאתים מצטרפים משום שבכלל מאתיים מנה, ובמנה זה שאנו מקבלים עדותם אינם מכחישים זא"ז (רש"י ד"ה יש בכלל).

מצאנו אפוא, שגם בהכחשה בבדיקות שהינה בגוף העדות, מתקבלת העדות (ודלא כרבא בדברי רב). זהו הלימוד של נהרדעי מדין זה. את הפרט הנוסף הנתוץ לנו שמנה שחור וכו' הינה הכחשה מועטת, שנוכל להתעלם ממנה ולקבל העדות ולומר דאחד מנה מסהדי, אומרים נהרדעי מסברתם – ובעצם מקבילה סברא זו לדברי רבא, אלא שהוא דיבר בהכחשה בדבר שאינו מעיקר גוף העדות, והם בעיקר גוף העדות.

להסברנו לא קשה כלל קושית ר' יונה לעיל ה' 2.

נדגיש: במנה מאתיים וכן במנה שחור וכו', ההכחשה הינה "קטנה" ויכולים אנו לקבל את דבריהם כעדות אחת תוך "התעלמות" מהסתירה.

4) חבית של יין – של שמן

"דתרי מיני נינהו וכולי האי מיכחשי אהדדי מי אמר" (רש"י).

כאן ההכחשה היא בגוף העדות. לא נוכל לקבל זאת ע"פ דברי רב יהודה אמר רב. אך גם כרשב"א לא נוכל, כי ההכחשה "גדולה" ובזה לא אמרו ב"ה דבריהם. ונאלצת הגמ' להעמיד: לדמי.

5) דיוטא עליונה – דיוטא תחתונה

כאן ההכחשה אינה בגוף העדות ולכן באופן עקרוני שייך דינו של רב יהודה אמר רב. אולם בשונה מדברי רבא בדברי רב יהודה – סתירה בין שחור לבן (בארנקי=לא מגוף העדות) הינה סתירה "קטנה" ונוכל להתעלם ממנה ולקבל דבריהם כעדות אחת, אך סתירה במקום בו קרה המעשה זו סתירה "גדולה". ואף שלא תפסול לנו את העדות מדיני הכחשה בבדיקות, משום שאינה בגוף העדות, מ"מ כיצד נוכל לקבלם כעדות אחת כשדבריהם סותרים בדבר מהותי ולא צדדי. חייבים אנו להתייחס אל דבריהם כאל שתי עדויות,

ונוכל לקבלם רק אליבא דריב"ק. וכמוכן שלא די בריב"ק, כי מדבריו לא נוכל ללמוד לקבל עדים המכחישים זא"ז. לכן סיכם רש"י: "כריב"ק" (מצד ב' מקרים) ו"כרב יהודה" – מצד ההכחשה.

ז. סיכום דעת רש"י

1) שלא כהבנה המקובלת, שיסוד אחד משמש להיתר בכל המקרים שבגמ', סובר רש"י שיש הבדלים בין המקרים.

2) רב יהודה אמר רב, המתיר הכחשה בבדיקות, ואליבא דרבא בארנקי שחור וכו', לא מתיר בגלל שתלינן בטעות. אלא משום שבבדיקות נוכל "להתעלם" מהכחשה מסוימת. הוכרחנו לפרש כן, משום שאם יסודו של רב משום תלייה בטעות הוא, לא נוכל לסמוך על דבריו בדיוטא עליונה וכו', שם זקוקים אנו להעמיד כריב"ק משום שהסתירה בדבריהם גדולה. נוכל להעמיד כרב, משום שכאמור יסוד דבריו, שבהכחשה בבדיקות בדבר שאינו מעיקר העדות "לא איכפת לך" ומוכנים אנו להתעלם.

3) יסודות ההיתר בהכחשה בבדיקות:

א. הכחשה לא בעיקר גוף העדות.

ב. יסוד א' נכון בפ"ע רק בהכחשה "קטנה". בהכחשה "גדולה" נזדקק לריב"ק.

ג. אף בעיקר גוף העדות.

ד. יסוד ג נכון רק בהכחשה "קטנה". ב"גדולה" לא נקבל בעיקר גוף העדות.

ה. השוואת הסברנו להבנת הגר"א

לגר"א – בכל המקרים נובע ההיתר מכך שמתיחסים אנו אל העדויות כאל ב' מקרים. אף במנה שחור וכו', שם התקשה הגר"א שפשוט שמעידים הם על מנה א' – ולהסברנו לק"מ.

ומכאן :

לגר"א – בכל מקרה זקוקים אנו לדינו של ריב"ק, ומכאן שזקוקים אנו שהתובע יתבע שתי תביעות.

להסברנו – נכונים הדברים רק בדיוטא עליונה וכו'. בכל המקרים האחרים איננו זקוקים לדינו של ריב"ק. וממילא די בתביעה אחת. (ועיין לקמן אות י').

ט. שיטת הטור

פשוט, שסיבת קבלת העדות בהכחשה בבדיקות אינה טעות – במנה שחור וכו', דיוטא עליונה וכו' שהרי הטור התנה שייתבע התובע ב' תביעות. גם להסביר כגר"א שתלה בב' מקרים קשה. וכנ"ל.

נראה שהטור למד בדומה להסברנו ברש"י, שקולא היא בבדיקות לקבל סתירה בממונות, אלא שמכיון שאין כאן תלייה בטעות וכו' עלינו להתייחס לעדותם כאל ב' מקרים וזקוקים אנו לדינו של ריב"ק. ולא חילק הטור בין גוף העדות וכו', ובין טעות "גדולה" וכו' כפי שהסברנו ברש"י.

אפשר שלמד הטור, שלהבנת רבא אמנם תליין בטעות (ודוקא בארנקי שחור וכו') אך בנהרדעי א"א ללמוד כן והגמ' שניסתה לתלות בריב"ק חזרה בה מיד מהאפשרות לתלות הדין בריב"ק לבד, וחיפשה תנא, שיכשיר את העדות אף שמוכחשת היא, אך לא חזרה בה מהצורך להעמיד כריב"ק.

ולפי"ז יש מקום לומר, שבדינו של רבא – ארנקי שחורה וכו', אף הטור יודה שתליין בטעות ולא צריך התובע לתבוע ב' מנים.

אמנם הטור לא הזכיר דין זה, וגם הרא"ש לא הזכירו (ודבריו של הרא"ש בסוגייתנו נראים כהמשך אחד בבירור דינו של ריב"ק). ואפשר שאחרי דינם של נהרדעי אין אנו תולים בשום מקרה בטעות. וצ"ע.

י. האם צריך התובע לתבוע ב' תביעות?

לפום ריהטא, כתבנו לעיל אות ח, שלדעת רש"י – במקרה של דיוטא עליונה וכו' צריך התובע לתבוע ב' תביעות, שהרי נזקקנו במקרה זה לדינו של ריב"ק.

אולם נראה שלא כך הדבר, שהרי על מנה אי הם מעידים וכפי שבארנו לעיל אות ה בשיטה ב' בעיקר בסעי' 2. וא"כ כיצד אפשר לדרוש שהתובע יתבע ב'

תביעות? נראה שלהסברנו ברש"י, בסתירה בבדיקות מצטרפים העדים אף אם התובע תבע מנה א' בלבד.

זאת אף אם בדינו היסודי של ריב"ק נצרף העדים רק כשתובע ב' מניס (וגם זה לא פשוט וכדלקמן).

סייעתא לדברינו, שנצרף עדים הסותרים זא"ז אף אם דברי א' מהם נסתרים ע"י התובע, מצאנו בדבריו של רבנו אפרים שהובאו בספר התרומות (שער ס"ו ח"ב ס"י ה) ומשם בב"י בסי' ל. וזו לשונו:

וכתב ה"ר אפרים ז"ל. האי א' אומר חבית של יין וא' אומר חבית של שמן – או פקדון או מלוה, והנתבע אומר להד"מ ואוקימנא לדמי, כלומר לא חבית ממש חייבה אלא לדמי צרף עדותן, דהו"ל כא' אומר מנה שחור וא' אומר מנה לבן, **דקא מכחיש מלוה לאידך** דהא אמר אנא לא אוזיפתיה מנה שחור מעולם. דבודאי דלא סגיא [אלא בד]אמר תובע כחד מנייהו. ואפח"כ כיון דמדברי שניהם אית ליה גביה כלום מפקינן מיניה, הכא נמי מדברי שניהם אית ליה גביה ולא בציר מחמשין זווי... ולא תקשי לך טענו חיטים והודה לו שעורים דפטור לגמרי, דהתם לא אמר לא לוייתי ולא מכחיש סהדי, הכא לא לוייתי קאמר.

רבינו אפרים מתייחס בפשטות למקרים שונים של סתירה בבדיקות, **ולפחות** כאן אין התובע צריך לתבוע ב' מניס. ובאמת אין כל משמעות מדבריו לחלק בין סתירה בבדיקות לעיקר דינו של ריב"ק.

במפורש למד כן בעל הגידולי תרומה בדעת התרומות.

התרומות שם סעי' ד הביא בשם הר"י אברצלוני את המקרה המפורסם של תובע שמביא ה' עדים והדיון על דרך צירופם. בהבאת המקרה כתב התרומות שראובן תבע לשמעון **באלף דינרים**, והעדים מעידים על ה' מקרים שצירוף כולם עולה לסך **אלף וחמש מאות**. והעיר שם הגידולי תרומה שאם אכן נכונה היא הג"י בספרים שלפנינו "מוכח מיניה בהדיא, **דכל הני רבוותא לא סברי כהרמ"ה ז"ל דבעינן שהמלוה לא יכחיש כלל בתביעתו לכל עדות העדים** וכו', ע"ש.

א"כ, לא רק בסתירה בבדיקות די שהתובע יתבע מנה א', אלא אף בעיקר דינו של ריב"ק. דרישה זו מועלת לראשונה ע"י הרמ"ה ובעקבותיו נמשכו כל הפוסקים ונקטו זאת למילתא דפשיטא, אך לא הוזכרה בר"י, ברמב"ם (אף שאין בכך הוכחה ניצחת) וכאמור אין זה דבר פשוט.